

હાર્ટ ફેઈલ્યોર

હાર્ટ ફેઈલ્યોર એક એવી સ્થિતિ છે કે જેમાં હૃદય, શરીરના અન્ય ભાગોમાં ખાસ કરીને કસરત દરમ્યાન પ્રાણવાયુ સભર લોહી પહોંચાડવામાં અસમર્થ રહે છે. આ એક સ્થાયી સ્થિતિ છે જેમાં ક્યારેક વધારો થાય છે. હૃદયનું પંપીંગ ઘટવાથી લોહી અને પ્રવાહી શરીરનાં અન્ય ભાગોમાં જેમ કે ફેફસાં, લીવર, આંતરડા અને હાથ-પગમાં ભરાયેલું રહે છે જેને કન્જેસ્ટીવ હાર્ટ ફેઈલ્યોર કહે છે.

હાર્ટ ફેઈલ્યોરનું સૌથી સામાન્ય કારણ છે-કોરોનરી આર્ટરી ડિસીઝ (CAD), હૃદયને લોહી પહોંચાડતી નાની રક્તવાહીનીઓમાં બ્લોક. હાર્ટ ફેઈલ્યોરના અન્ય કારણોમાં હૃદયનાં સ્નાયુઓની નબળાઈ (કાર્ડિયોમાયોપથી), હૃદયની જન્મજાત ખોડખાપણો, વાલ્વની બિમારી અને હૃદયના અનિયમિત ધબકારાનો સમાવેશ થાય છે. આ સિવાય ફેફસાના રોગો, થાયરોઇડના રોગો તથા લોહીની ગંભીર ઉણપ (એનિમિયા)થી પણ હાર્ટ ફેઈલ્યોર થઈ શકે છે.

લક્ષણો

સામાન્ય રીતે હાર્ટ ફેઈલ્યોરના દર્દીમાં કફ, થાક, અશક્તિ, અંધારા આવવા, નાડી ઝડપી અથવા અનિયમિત લાગવી, હાંફ ચડવી, લીવર અથવા ઉદરમાં સોજો આવવો (મોટું થવું), સૂજેલા પગ, વજન વધવું વગેરે લક્ષણો ઉપરાંત ઝડપી શ્વાસોશ્વાસ, અનિયમિત ધબકારા અને હૃદયમાં અસામાન્ય અવાજો, પગમાં સોજા, ગરદનની નસો બહાર ઉપસવી અને ફેફસાંમાં એકઠાં થયેલા પ્રવાહીમાંથી સ્ટેથોસ્કોપ દ્વારા જોતાં અવાજ આવવો (તડતડ-કેકલ) જેવા ચિન્હો જોવા મળે છે.

આવા દ્રવીને હાર્ટ ફેઈલ્યોર છે કે નહીં તેનું નિદાન કરવા અને તેનું કારણ જાણવા માટે ઇકોકાર્ડિયોગ્રામ, કાર્ડિયાક સ્ટ્રેસ ટેસ્ટ, એન્જિયોગ્રાફી, હૃદયનું એમઆરઆઈ અને ન્યુક્લિયર હાર્ટ સ્કેન જેવા ટેસ્ટ કરાવવામાં આવે છે. ઇકોકાર્ડિયોગ્રાફી એ નિદાન અને તેના કારણો જાણવા માટેનો સૌથી શ્રેષ્ઠ અને સરળ ટેસ્ટ છે.

સારવાર

દર્દીની માંદગીની ગંભીરતાને આધારે તેની સારવાર કરવામાં આવે છે. જીવનશૈલીમાં ફેરફાર ઉપરાંત દર્દીને અમુક દવાઓ આપવામાં આવે છે જે હૃદયના સ્નાયુઓને સારી રીતે પંપ કરવામાં, લોહીને જામી જતું અટકાવા, કોલેસ્ટેરોલ સ્તર ઘટાડવામાં સહાય કરે છે.

હાર્ટ ફેઈલ્યોર સારવાર માટેની શસ્ત્રક્રિયા

શસ્ત્રક્રિયાનો હેતુ હૃદયને વધુ નુકસાન થતું રોકવાનો અને હૃદયની કામગીરી સુધારવાનો હોય છે જેથી દર્દીની તકલીફમાં રાહત મળે છે.

પરંપરાગત શસ્ત્રક્રિયામાં હૃદયની બાયપાસ સર્જરી જેથી હૃદયને લોહી પુરું મળે તેમજ વાલ્વ રીપેર સર્જરીનો સમાવેશ થાય છે. વાલ્વ રીપેર સર્જરીમાં લીક થતાં વાલ્વને ફરીથી આકાર આપી રીંગ વડે રીપેર કરાય છે. આ બંને પ્રકારનાં ઓપરેશનથી પંપીંગમાં સુધારો થાય છે અને હાર્ટ ફેઈલ્યોરનાં લક્ષણોમાં રાહત મળે છે.

ખાસ પ્રકારની શસ્ત્રક્રિયાઓ ડાબા ક્ષેપકને અનુલક્ષીને કરવામાં આવે છે જેમાં વેન્ટ્રીક્યુલર રીકન્સ્ટ્રક્ટીવ સર્જરી (SVR or Dor Procedure), ઇમ્પ્લાન્ટેબલ લેફ્ટવેન્ટ્રીક્યુલર આસિસ્ટ ડિવાઈસ (LVAD) અને હાર્ટ ટ્રાન્સપ્લાન્ટનો સમાવેશ થાય છે. SVR પ્રકારની સર્જરીમાં હાર્ટના મૂત અને પહોળા થયેલા કુગ્ગા એવા ભાગને કાપીને હૃદયને પુનઃ મૂળ આકાર આપવામાં આવે છે જેથી પંપીંગમાં વધારો થાય છે. હાર્ટ ટ્રાન્સપ્લાન્ટ સર્જરી અંતિમ ચરણમાં પહોંચેલા હાર્ટ ફેઈલ્યોરના દર્દીમાં કરવામાં આવે છે જેમાં હૃદયનું પ્રત્યારોપણ થાય છે. પરંતુ ખુબ જુજ કેન્દ્રોમાં થતી આ શસ્ત્રક્રિયા ઘાતાના અભાવે મર્યાદિત છે. આ પ્રકારના દર્દીઓ માટે બ્રીજ-ટુ-ટ્રાન્સપ્લાન્ટ તરીકે મિકેનિકલ પંપ અથવા કૃત્રિમ હૃદય જેને (LVAD) કહે છે તેનું પ્રત્યારોપણ થાય છે. જે દર્દીને ટ્રાન્સપ્લાન્ટ સુધી આસિસ્ટ ડિવાઈસ પહોંચાડવામાં અને ત્યાં સુધી સામાન્ય જીવન જીવવામાં મદદરૂપ થાય છે.

સીમ્સ હોસ્પિટલમાં અનુભવને આધારે જણાયું છે કે બાયપાસ સર્જરી, વાલ્વ રીપેર અને એસવીઆર પ્રકારની સર્જરીથી દર્દીની સ્થિતિમાં ઘણો સુધારો થાય છે અને તેના લક્ષણોમાં રાહત મળે છે. દર વર્ષે લગભગ ૨૫૦-૩૦૦ આવા દર્દીની શસ્ત્રક્રિયા સીમ્સમાં કરવામાં આવે છે.

અંતમાં જીવનશૈલીમાં પરિવર્તન, દવાઓ અને શસ્ત્રક્રિયાના માધ્યમથી હાર્ટ ફેઈલ્યોરના દર્દીની સારવાર શક્ય છે.

સૌજન્ય

ડૉ. ધીરેન શાહ

MB, MS, MCh (CVTS)
કાર્ડિયોથોરાસીક અને વાસ્ક્યુલર સર્જન
(મો) +૯૧-૯૮૨૫૫ ૭૫૮૩૩
ઇ-મેલ : dhiren.shah@cims.me

ડૉ. ધવલ નાયક

M.S. (Gold Medalist), DNB (CTS)
કાર્ડિયોથોરાસીક સર્જન
(મો) +૯૧-૯૦૯૯૧ ૧૧૧૩૩
ઇ-મેલ : dhaval.naik@cims.me